

A képépítő művész

Magángyűjtői válogatás Bartl József 80. születésnapjára

Bartl József festőművész nyolcvan éves múlt. Az évforduló alkalmából – az egyéb műfajokban is kiteljesedő életműve előtt tisztelegve – önálló kötetek, szakmai lapokban megjelent cikkek láttak napvilágot. Aki a január végén bezárt szentendrei Bartl-kiállításról lemaradt, még mindig válogathat az idei tárlatok között.

A Soroksáron 1932-ben született művész életútja és alkotói pályája szorosan összefonódott a várossal, hiszen 1972-ben a szentendrei Régi Művésztelepre való költözése részben új otthon, részben művésztévére frissen ható új ihlető forrást adott. Soroksárral együtt jelentősen hozzájárult alkotói látásmódjához, a vásznain kibontakozó képekhez és kompozíciókhoz. Így ahhoz is, amint azok az elmélyült szemlélésük során engednek a kíváncsi szemeknek, feltárják a titkukat. A Bartl Józseffel foglalkozó művészettörténetesek egyöntetűen állítják, hogy a költözés eredményezte az addigi alkotói nyelvezet változását: a korábbi figuralitás az absztrakciónak adta át helyét. A természetelvű, realista ábrázolás – Wehner Tibor művészettörténész találó kifejezése szerint – szimbolikus-jelszerűvé vált, a valóságélemeket stilizált motívumok és formák váltották fel. A szentendrei évek, az ottani művészközeg és fontos példaképek, így Bálint Endre és Korniss Dezső művészetének szeretete jelentette a kiteljesedéshez vezető utat.

A „kettőben való lét” egyéb területen is megfigyelhető. Bartl József a szocialista évek alkotója volt, akinek alapvető megélhetési kérdés volt a kor művészi igényeinek való megfelelés. Mélyen ösz-

tönözte azonban saját alkotói szabadsága is, így a mindig dolgozó mester hol a korszak kereskedelmi intézménye, a Képcsarnok számára, hol saját maga kedvtelésére hozta létre műveit. S hogy ezen az erősen kijelölt, de szerteágazó úton megtalálta legfőbb ösvényeit, azt világosan mutatják az alkotásai.

A festőművész munkásságának értelmezésére sok lehetőség és olvasat kínálkozik. Kiemelt ezek közül, hogy a soroksári – a sváb közösségben eltöltött – évek emléke hol érhető tetten ebben a sokszínű életműben.

Bartl fiatal korában barátaival, Misch Sebóval és Lux Antallal gyakran megfordult a SORTEX, a soroksári textilüzem szabadiskolájában. Megörökítették a gyári dolgozókat, a Duna-partot, rajzoltak, festettek. Tusrajzain visszaköszön Soroksár emléke, aminek látványát a későbbi évek során képeslapok segítségével hívta életre. Álomittas házak, fák, az utcán jövő-menő emberek. Mintha csak egy pillanat választaná el a sűrű materiában érzett emlékeket a feleledésüktől. Mintha csak ennyin múlna, hogy újra ott lépdelhessen a félévszázada napfényben fürdő utcákon, kalapot emelve rég nem látott barátok előtt. Ez az álomittasság nem egy belső lélekállapot tükröződése, hanem egyfajta romantika – visszavágyódás, az emlékek lényegi vetülete.

E hangulat Bartl József rajzolt enteriőrjeibe is beférkőzik. Sommás előadásmód jellemzi, nincsenek felesleges részletek sem itt, sem emberábrázolásain, arcmásain, amiken az ismeretségi köréből kiválasztott emberek köszönnek vissza. Mesterien vezette a

Lugosi László tulajdona: *Ék és virág* (1976, 30x80 cm, olaj, vászon)

Kepecs György tulajdona: Fejfák sárgában (1986, 39,5x32 cm, olaj, falemez)

vonalat a papíron, egy-egy hajlítással teret, tömeget alkotott. Remek arányérzéke, komponáló képességének könnyedsége, magabiztossága lenyűgözővé teszi a műveit. Bartl rajzai Henri *Matisse*, akár Vincent *Van Gogh* műveinek finom felidézései úgy az ember-, mint a térábrázolásban. Művészete azonban ebből a pozícióból nem a várható expresszív kifejezés irányában teljesedik ki: a szentendrei közeg megálljt parancsolt neki. Mi se lépjünk tovább, idézzük még a hajdani Soroksár arculatát. A rajzokon megjelenő utcarészletek, terek, házak, mind léteztek, de ma már az agglomeráción túl, csak emlékfoszlányok. Mégis sejthető, érezhető, milyen is volt ez a sváb település, ami a Dunán úszó vízimalmok képével oly kedves a helyiek és elszármazottak részére. A település lakói jól megélték természet adta lehetőségükből és munkájukból. A malmok lisztet őröltek, a Duna nyáron halat, télen jeget adott. A földeken kukorica és krumpli nőtt. Az itt élők az őket körülölelő tájat is értékelték, a közeli Duna-parti domb Bartl és barátai számára kirándulásaik fő célpontjává vált.

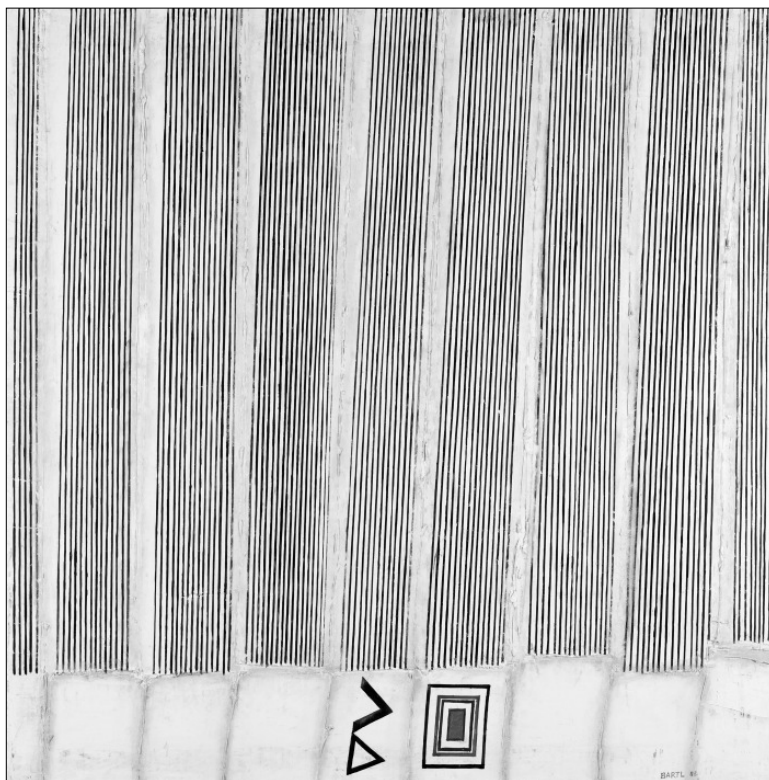
Kiváló kilátás nyílt onnan, gyönyörködtek a látványban és rajzoltak, festettek. Sok kisebb akvarellt, grafikát és vázlatrajzot készítettek. Szerették az életet. Hétvégenként gyakran eljártak a település számos vendéglőjének egyikébe, ahol a sváb fúvószenekar ritmusa lüktetett a hangos éjszakába, és ahová sokszor Bartl József édesapja is magával vitte hangszerét. Többnyire a *Weidinger* zenekarban játszott *Schuszternél*,

Holbignál vagy a *Szigeten*. A zene, a trombita szeretete, amely észrevétlenül ivódott a család életébe, a festő ifjanc képtémájává lett. Nem a zenélést, a mulatságot festette, hanem magát a hangszeret, az abból adódó motívumot. Mert már akkor is ez érdekelte őt. A motívum. A képépítő elem. A későbbi alkotások szemlélésekor érezhető ennek jelentősége. A korabeli rajzok utcaábrázolásai is magukban hordozzák későbbi kompozícióik csíráit. Ahogy egy-egy kanyargó utca tövében egymás mellett és mögött sorakoznak a sváb házak, azok a későbbi fehér alapú, négyzetes képekre emlékeztetnek. Ugyanaz a zsúfoltság egy képmezőn belül, ugyanaz a beszorítás egy kompozícióban belül. A gyárépületek egysíkú homlokzatán sorakozó keretes ablakok, a házsorok ablakai, mindmind egy-egy négyzetes forma a festményeken.

Soroksár kiváló föld volt az elvetett magoknak, ami csírát tudott engedni, ki tudott bontakozni, majd Szentendrén a helyi művészeti stílus – így például a síkszerű előadásmód, a jelszerű megfogalmazás – éltető erejével tudott magasba szökni, hogy kiteljesedjen az ízig-vérig Bartl-féle kép. Úgy, ahogy ismerjük, megismételhetetlen módon.

Ezt a soroksári-szentendrei egyéni hangot kezdte el becsülni egyre több magángyűjtő is. Az évtizedek során Bartl munkái számos gyűjteménybe bekerültek. A Barabás Villában 2013 tavaszán nyíló, majd külföldre utazó „Bartl 80. – Válogatás magángyűjteményekből” kiállítás – melynek anyagából válogattuk a képeket is – így nemcsak a festő művészetét, hanem baráti, műértői közegét is bemutatja.

Szentandrás-Sós Zsuzsanna

Gaudens Pedit tulajdona: Struktúrák (1983, 100x100 cm, olaj, vászon)